

рішенням нижчої інстанції, вважаємо, саме там відбулося зародження прецеденту, який в разі його підтвердження отримав його «прецеденту форму», однак саме зміст – як і, підстави чого і за яких обставин має застосовуватися норма, формується саме судом першої інстанції.

Таким чином, вважаємо, що правотлумачення і зародження судового прецеденту відбувається у суді першої інстанції, який першим стикається із новою правозастосувальною ситуацією. Перетворення правотлумачного висновку на переконливий судовий прецедент по суті відбувається після затвердження такого висновку найвищим судом в системі судоустрою (у разі оскарження справи касаційною інстанцією) чи судом апеляційної інстанції, якщо касаційне оскарження у певній категорії не передбачено.

Список використаних джерел

1. Аверин А.В. Судебное правоприменение и формирование научно-правового сознания судей (проблемы теории и практики) дисс. докт. юрид. наук: 12.00.01. Саратов, 2004. 382 с.

2. Городовенко В.В. Верховенство права як фундаментальний принцип судової влади. *Часопис Академії адвокатури України*. 2012. №14. С. 1–9.

3. Перепелюк А. М. Принципи та вимоги права як основоположні засади правозастосовчої діяльності. *Альманах права. Основоположні принципи права як його ціннісні виміри*: Науково-практичний юридичний журнал. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. Вип. 3. С. 225–229.

*Дякін Ярослав Олександрович,
ад'юнкт кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

ПЕРШОЧЕРГОВІ ОБСТАВИНИ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ З'ЯСУВАННЮ ПІД ЧАС ДОКАЗУВАННЯ У СПРАВАХ ПРО У СПРАВАХ ПРО ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ НЕЗАКОННИМ ЗАВОЛОДІННЯМ ЗЕМЛЕЮ

В теорії кримінального процесу під обставиною, яка підлягає доказуванню, розуміють ті факти і обставини, які належить встановити за допомогою доказів для того, щоб справа могла бути правильно вирішена [1, с. 132]. Їх коло визначене у ст. 91 КПК України.

Першою обставиною, яку зобов'язаний встановити слідчий є наявність складу злочину, для чого необхідно встановити ряд обставин. Розглянемо їх. Під час розслідування кримінального правопорушення,

кваліфікованого за ст. 197¹ КК України, основною обставиною, яка підлягає доказуванню, є: самовільне зайняття земельної ділянки; розмір шкоди, яка завдана законному володільцю або власнику; самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці; здійснення будівництва на земельній ділянці, яка не відведена для цієї мети; будівництво без належного дозволу чи належно затвердженого проекту; будівництво з істотними порушеннями будівельних норм і правил [2, с. 446], [1]. Під час досудового розслідування злочину, передбаченого ст. 356 КК України, обставинами, які підлягають першочерговому встановленню є факт самовільного, всупереч установленому законом порядку, вчиненні будь-яких дій із земельною ділянкою, правомірність яких оспорується окремим громадянином або підприємством, установою чи організацією та заподіянні значної шкоди інтересам громадянина, державним чи громадським інтересам, або інтересам власника [4, с. 40], [2, с. 817].

При вчиненні злочину, метою якого є незаконне набуття юридичних прав на землю (ст.ст. 190, 364, 358, 365², 366 КК України), першочерговими обставинами, які підлягають доказуванню є: вчинення дій, спрямованих на обманне або вчинене шляхом зловживання довірою, незаконне, безоплатне поза волею власника придбання права на земельну ділянку, що спричинило перехід права на майно до володіння чи розпорядження іншої особи (ст. 190 КК України) [2, с. 431] [5, с 113] [6, с. 231]; використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, що полягає у діях, спрямованих на незаконне відчуження земельної ділянки, передачі в оренду по заниженим тарифам; наявність наслідків у вигляді істотної шкоди інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам чи інтересам юридичних осіб (ст. 364 КК України) [2, с. 845] [7, с. 28]; використання особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану із наданням публічних послуг, своїх повноважень шляхом їх перевищення що полягає в певних діях або бездіяльності суб'єкта, що призводить до незаконного заволодіння земельною ділянкою; наслідки, що виявляються у завданні істотної шкоди охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб (ст. 365² КК України) [2, с. 861], [8]; факт складання завідомо неправдивих офіційних правостановлюючих чи технічних документів на земельну ділянку, складання неправдивих документів щодо надання дозволу на будівництво на земельній ділянці, а також інших документів, які складені з метою незаконного заволодіння чи користування земельною

ділянкою, їх видача чи внесення завідомо неправдивих відомостей (ст. 366 КК України) [2, с. 865].

Під час розслідування злочинів екологічної спрямованості, пов'язаних із незаконним заволодінням землею (ст.ст. 239¹, 239², 254 КК України), обставинами, які підлягають першочерговому встановленню є ті, які свідчать про: незаконне заволодіння ґрунтовим покривом, що спричинило небезпеку для життя та здоров'я людей чи довкілля (ст. 239¹ КК України) [2, с. 543]; незаконне заволодіння землями водного фонду та наявність фактичної можливості розпоряджатися цими землями (ст. 239² КК України) [2, с. 544], [9]; безгосподарське використання земель, що спричинило тривале зниження або втрату родючості земель. Виведення земель із сільськогосподарського обороту; змивання гумусного шару, порушення структури ґрунту (ст. 254 КК України) [2, с. 576] [10].

Зібравши документи, які відображають механізм неправомірного вилучення земельної ділянки, слідчий встановлює на їх основі наявність складу злочину, обставини, що мають значення для кримінального провадження та обґрунтовує свою правову позицію, аргументує подальші процесуальні рішення, які він приймає у кримінальному провадженні, в тому числі здійснює перевірку вже отриманих доказів.

Список використаних джерел

1. Строгович Курс советского уголовного процесса. Москва. 1968. . 470 с.
2. Азаров С.Д., В.К. Грищук, А.В. Савченко. Науково-практичний коментар кримінального кодексу України. Київ. 2016. 1064.
3. Лугіна О.В. Проблеми нормативного визначення теорміну «самовільне зайняття земельних ділянок». Земельне право України.2007. № 3. С. 59-65.
4. Арманов М.Г. Співвідношення складів злочинів самоправства та примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань. Серія «Право»: зб. Наукових праць. Харків. 2006. Вип. 6. С. 38–44.
5. Антонюк Н.О. Кримінальна відповідальність за заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою: монографія. Л. 2008. 216 с.
6. Дудоров О.О., Р.О. Мовчан. Кримінальна відповідальність за самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво: монографія. Луганськ. 20012. 400 с.
7. Дорош Л.В. Щодо ефективності застосування законодавства про кримінальну відповідальність за привласнення, розтрату майна або

заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Питання боротьби зі злочинністю: зб. Наук. Праць. 2008. Вип 16 С. 27-35.

8. Фаринник В.І., Татров О.Ю., Савченко А.В., Кришевич О.В. Розслідування злочинів у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг: метод. рек. Київ. 2012. 184 с.

9. Гавриш С.Б. Кримінально-правова охорона довкілля в Україні (проблеми теорії, застосування і розвитку кримінального законодавства) монографія. Київ. 2002. 636 с.

10. Алексеевко Н.Н. Земельные отношения как объект уголовно-правовой охраны. Российский следователь. 2009. № 1. С. 11–13.

Боднар Анастасія Василівна,

здобувач науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

УЧАСТЬ СПЕЦІАЛІСТА У ПРОВЕДЕННІ ОГЛЯДУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА

Огляд місця події є первинною і невідкладною слідчою (розшуковою) дією. Це пояснюється необхідністю отримання інформації про обставини події у первісному, незміненому стані, тому що будь-яке зволікання тягне за собою втрату речових доказів, зміну слідової картини. Невідкладність огляду місця події пояснюється необхідністю оперативного отримання інформації з метою організації розшуку злочинця, а також інших слідчих дій, спрямованих на розкриття злочину [1].

Загальне завдання огляду місця події – виявлення і процесуальне закріплення криміналістично значимої інформації (фактичних даних) про обставини події, об'єкти і осіб, які мають до неї відношення, їх зв'язки і взаємодію. Для ефективного вирішення цього завдання слідчому потрібно: а) з'ясувати та зафіксувати в протоколі огляду місця події матеріальну обстановку, в якій відбулася досліджувана подія; б) виявити, зафіксувати і вилучити матеріальні сліди злочину (сліди рук, ніг, знарядь злому, транспортних засобів, плям крові, а також знаряддя злочину та інші предмети, кинуті або втрачені злочинцем); в) спробувати з'ясувати зв'язок слідів та інших об'єктів з особою, яка вчинила злочин, потерпілим та іншими особами і об'єктами; г) отримати вихідні відомості для розшуку винного, організації та